Jesse J. Prinz, *The Emotional Construction of Morals*, Oxford, Oxford University Press, 2007, 334 p.
Boekbespreking Katrien Schaubroeck *Tijdschrift voor Filosofie* 2009 71: 2, pp. 417-419.

Jesse Prinz schreef een trilogie die aansluit op de drie delen van David Hume's *Treatise of Human Nature*. In *Furnishing the Mind* (2002) en *Gut Reactions* (2004) argumenteert Prinz voor een empiristische benadering van respectievelijk concepten en emoties. Het sluitstuk van het drieluik toont hoe een hedendaags empirist over moraal denkt. In *The Emotional Construction of Morals* (2007) verdedigt Prinz met name een vorm van emotionisme, de opvatting dat moraal gebaseerd is op emoties.

Kenmerkend voor Prinz is zijn interdisciplinaire aanpak van traditionele filosofische problemen. In *The Emotional Construction of Morals* combineert hij de methode van conceptuele analyse met het gebruik van experimentele gegevens uit de psychologie, de neurowetenschappen en de psychopathologie om aan te tonen dat emoties essentieel zijn voor het bestaan van morele eigenschappen en voor onze kennis ervan. Experimenten tonen immers aan dat het vellen van een moreel oordeel die hersendomeinen activeert die geassocieerd worden met emotionele reacties. En ook psychologische gegevens over psychopaten of andere mensen met emotionele stoornissen bevestigen Prinz' epistemologische stelling dat het hebben van emoties essentieel is voor het ontwikkelen van morele kennis.

Naast een epistemologische stelling poneert Prinz ook de metafysische stelling dat een handeling moreel goed (of fout) is als en slechts als ze een gevoel van goedkeuring (of afkeuring) veroorzaakt bij een normale beoordelaar onder bepaalde omstandigheden. Prinz beantwoordt dus het zogenaamde Euthyphro-dilemma – is het goede een projectie van attitudes, voorkeuren, emoties van het subject of zijn de attitudes, voorkeuren en emoties van het subject reacties op een eigenschap die onafhankelijk van deze attitudes in de realiteit bestaat – met een variant van het projectionisme, de gedachte dat een object goed is omdat wij het goed vinden en niet andersom.

Dit alles maakt van Prinz geen expressivist. Als emotionist gelooft hij uiteraard dat morele oordelen gevoelens uitdrukken maar hij ontkent dat morele oordelen *slechts* de expressie van een momentane emotie zouden zijn. Morele oordelen geven ook iets weer over een stand van zaken in de werkelijkheid. Preciezer, het subjectieve gevoel van goedkeuring dat uitgedrukt wordt in een moreel oordeel, is een respons op een objectieve stand van zaken. Morele goedheid is zelf geen objectieve eigenschap en als dusdanig geen deel van de werkelijkheid. Maar een stand van zaken in de werkelijkheid is moreel goed wanneer ze bepaalde objectieve eigenschappen bezit die morele emoties in het subject veroorzaken. Morele eigenschappen zijn met andere woorden secundaire kwaliteiten (*secondary qualities*).

Elke filosoof die morele eigenschappen definieert in termen van niet-morele eigenschappen die morele reacties veroorzaken, moet een oplossing bedenken voor het feit dat mensen wispelturig zijn en gelijke situaties niet steeds met gelijke reacties beantwoorden. Wat moreel goed of fout is, kan niet afhangen van arbitraire dingen zoals hormonen, slaapproblemen of spijsverteringsstoornissen die emotionele reacties beïnvloeden. Prinz omzeilt deze moeilijkheid door gevoelens (*emotions*) te onderscheiden van gevoeligheden (*sentiments*). Hij definieert *sentiments* als disposities die zich manifesteren in emoties. Een fobie bijvoorbeeld is geen gevoel (niet iets dat men voelt),

maar een fobie veruitwendigt zich wel in de emotie angst in bepaalde situaties. Moraal werkt op basis van disposities volgens Prinz. Opdat het plegen van een moord moreel fout zou zijn, is het niet noodzakelijk dat men steeds de emotie van afkeer voelt wanneer men ermee geconfronteerd wordt. In Prinz' opvatting volstaat het dat men een negatieve vooringenomenheid heeft ten aanzien van moord. Of men deze dispositie heeft, hangt af van een fysieke toestand in de hersenen die zich voordoet onafhankelijk van het feit hoe vaak de dispositie zich manifesteert in een emotie of hoe vaak men een moreel oordeel velt.

Prinz' opvatting over hoe moraal werkt, doet enerzijds denken aan Hume en diens aansporing om de blik inwaarts te keren als men de grond van moraal wil vinden. Maar anderzijds verwerkt Prinz ook aspecten uit een niet-Humeaanse traditie die morele eigenschappen definieert als respons-afhankelijke eigenschappen van een handeling of situatie. Deze affiniteit met de '*sensibility-theory*' van onder anderen John McDowell verbaast in zekere mate gezien Prinz' onverholen afkeer van het nonnaturalisme (dat hij trouwens een beetje flauw en onterecht voorstelt als een geloof in elfen en geesten).

Prinz doopt zijn theorie 'het constructief sentimentalisme', waarmee hij de nadruk legt op zijn overtuiging dat moraal geconstrueerd wordt door sentimenten. Als dat waar is, is moraal relatief. Waar mensen gevoelig voor zijn, hangt immers af van tijd en plaats. Kannibalisme is in de ene cultuur normaal en in de andere weerzinwekkend. Gesteund door antropologisch onderzoek verwerpt Prinz de idee van morele objectiviteit. Hij besteedt vier van de acht hoofdstukken in *The Emotional Construction of Morals* aan de relativistische implicaties van zijn constructief sentimentalisme. Hij argumenteert dat moreel debat en morele vooruitgang mogelijk zijn net omdat de ontwikkeling van moraal een cultureel-historisch proces is. Morele systemen kunnen probleemloos getoetst worden aan evaluatieve doch volgens hem niet-morele criteria zoals consistentie, bijdragend tot sociale stabiliteit, bevorderlijk voor individueel welzijn enzovoort zonder dat men een transcendent standpunt, dit is een standpunt los van enige cultureel-historische context, moet innemen. In zijn pleidooi voor een historische verklaring van morele waarden integreert Prinz tot slot een aanklacht tegen de momenteel zo populaire evolutionaire ethiek. De evolutionaire beginselen waarop sommigen moraal terugvoeren zijn volgens hem te armoedig om de relaties tussen mensen te regelen. De menselijke natuur kan dus evenmin dienen als objectieve basis voor moraal.

Jesse Prinz is een jonge beloftevolle onderzoeker met de ambities van een systeemdenker: hij beperkt zich niet tot moraal, maar past zijn naturalistische beginselen toe op zowat alle domeinen van de filosofie. Ook in de epistemologie, esthetica, filosofie van de geest en het handelen ontwikkelt Prinz zijn eigen positie. Met betrekking tot zijn constructief sentimentalisme lijdt het geen twijfel dat Prinz een vaste plaats zal verwerven in de meta-ethiek en morele psychologie. Hij slaagt erin om eeuwenoude ethische vraagstukken te verbinden met de allernieuwste revelaties in de neurowetenschappen. En ook het resultaat van deze methode is boeiend: een relativistisch beeld van moraal gebaseerd op subjectieve attitudes dat echter niet uitmondt in een moreel nihilisme maar integendeel bevestigt dat het ene morele systeem beter is dan het andere.